

สถานการณ์โรคสครับไทฟัส (Scrub typhus) ประเทศไทย

ข้อมูล ณ วันที่ 29 ตุลาคม 2567

กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค

โรคสครับไทฟัส (Scrub typhus) หรือโรคใช้รากสาตใหญ่ เป็นโรคติดต่อมาโดยแมลง เกิดจากเชื้อแบคทีเรียในกลุ่มริกเก็ตเซีย (Rickettsia) ซึ่งตามธรรมชาติเป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์ป่าในตระกูลสัตว์ฟันแทะ เช่น หนู กระแต กระจ๊อน เป็นต้น โดยเชื้อริกเก็ตเซียที่อยู่ในสัตว์ฟันแทะจะไม่ทำให้สัตว์นั้นมีอาการของโรค แต่หากติดต่อกับคนจะทำให้มีอาการป่วยได้ โรคนี้ติดต่อกับคนโดยมีไรอ่อน (Chiggers) เป็นพาหะ ไรอ่อนจะอาศัยอยู่ตามพุ่มไม้ พุ่มหญ้าในป่าละเมาะ เมื่อสัตว์ฟันแทะผ่านเข้าไปในบริเวณนั้นจะถูกไรอ่อนเกาะและดูดเลือดหากสัตว์เหล่านั้นมีเชื้อโรคนี้อยู่ ไรอ่อนจะติดเชื้อและเมื่อกัดคนจะทำให้เชื้อแพร่สู่คนต่อไป โรคนี้พบได้ทั่วโลกโดยจะพบมากในเขตร้อนแถบภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก สามารถพบได้ทุกฤดูแต่จะพบมากในช่วงฤดูฝนจนถึงต้นฤดูหนาว และพบมากในพื้นที่เกษตรกรรม

สาเหตุ เกิดจากเชื้อแบคทีเรียในกลุ่มริกเก็ตเซีย (Rickettsia) ที่ชื่อว่า โอเรียนเทีย ซูซูกามุชิ (*Orientia Tsutsugamushi*) มีไรอ่อน (Chigger mite) เป็นพาหะนำโรค และมีสัตว์ฟันแทะ เช่น หนู กระแต กระจ๊อน เป็นต้น เป็นแหล่งรังโรค

การติดต่อ โรคสครับไทฟัสติดต่อกับคนได้โดยถูกไรอ่อน (Chigger mite) ที่มีเชื้อกัด ทำให้คนได้รับเชื้อเข้าสู่ร่างกายผ่านบาดแผลบริเวณผิวหนังที่ถูกกัด

กลุ่มเสี่ยงต่อการติดเชื้อ ผู้ที่ทำงานในภาคเกษตรกรรม (ทำไร่ ทำสวน หาของป่า) นักท่องเที่ยวเดินป่า

พื้นที่เสี่ยง พื้นที่ที่เป็นแหล่งอาศัยของไรอ่อน เช่น ป่าละเมาะ พื้นที่เกษตรใกล้ป่า พุ่มหญ้า พุ่มไม้ ไรนา สวนยาง สวนผลไม้ ชายป่าหรือบริเวณต้นไม้ใหญ่ที่แสงแดดส่องไม่ถึง เป็นต้น สามารถพบได้ทุกฤดู แต่จะพบมากในช่วงฤดูฝนจนถึงต้นฤดูหนาว

อาการและอาการแสดง ผู้ที่ถูกไรอ่อนกัดมักจะไม่มีอาการเจ็บจึงมักจะไม่รู้สึกรู้สีกตัวเมื่อถูกกัด หลังจากถูกกัดเชื้อจะมีระยะเวลาฟักตัว 6 - 20 วัน (เฉลี่ย 10 วัน) อาการที่พบบ่อยได้แก่ มีไข้เฉียบพลันและหนาวสั่น ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย ปวดกล้ามเนื้อและปวดเมื่อยตามตัว บางรายอาจมีอาการไอแห้ง ต่อมน้ำเหลืองโตและกดเจ็บ ปวดท้อง คลื่นไส้และอาเจียน ผื่นแดงเริ่มขึ้นบริเวณลำตัว มีผื่นขนาดเล็กค่อย ๆ หนาหรือใหญ่ขึ้น และอาจพบแผลบวมสีดำคล้ายบุหรีจี้ (Eschar) ไม่เจ็บปวด บริเวณที่ถูกไรอ่อนกัด ส่วนใหญ่พบตามซอกขาหนีบ รักแร้ รากแขน และข้อพับ อยู่ประมาณ 6-18 วัน ผู้ป่วยบางรายอาจหายได้เอง แต่บางรายอาจเกิดภาวะแทรกซ้อนรุนแรงได้ เช่น ปอดอักเสบ เยื่อหุ้มสมองและสมองอักเสบ กล้ามเนื้อหัวใจอักเสบ และการทำงานของอวัยวะในร่างกายล้มเหลว (Multi-Organ Failure) และทำให้เสียชีวิตได้ โดยเฉพาะในผู้สูงอายุ หากไม่ได้รับการรักษาอย่างถูกต้อง

ข้อมูลการเฝ้าระวังโรคจาก รง.506 กองระบาดวิทยา ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (ระหว่างปี 2557-2566) มีรายงานผู้ป่วยโรคสครับไทฟัส ระหว่าง 3,291-9,750 รายต่อปี เฉลี่ยปีละ 7,573 ราย โดยจะพบผู้ป่วยสูงประมาณช่วงเดือน กรกฎาคม-ตุลาคม ของทุกปี ในช่วงการระบาดของโรคโควิดพบการรายงานผู้ป่วยลดลง อย่างไรก็ตามเริ่มกลับมาพบรายงานจำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2565 เป็นต้นมาและยังคงมีแนวโน้มผู้ป่วยในแต่ละปีเพิ่มขึ้นจนถึงปัจจุบัน (รูปที่ 1) พบผู้ป่วยสูงสุดในปี พ.ศ. 2561 จำนวนผู้ป่วย 9,750 ราย

อัตราป่วย 14.71 ต่อประชากรแสนคน และลดต่ำสุดในปี พ.ศ. 2564 จำนวนผู้ป่วย 3,291 ราย อัตราป่วย 4.97 ต่อประชากรแสนคน มีรายงานผู้เสียชีวิตอยู่ระหว่าง 1-11 รายต่อปี อัตราป่วยตายร้อยละ 0.01-0.15 การกระจายของผู้ป่วยรายภาค พบว่า ภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงสุดทุกปี รองลงมาคือภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ผู้ป่วยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม รองลงมาคือรับจ้าง และไม่ระบุอาชีพ

ข้อมูลการเฝ้าระวังโรคจากระบบเฝ้าระวังโรคดิจิทัล (Digital Disease Surveillance: DDS) กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค ในปี 2567 พบผู้ป่วยโรคสครับไทฟัส สูงกว่าค่ามัธยฐาน 5 ปีย้อนหลัง (พ.ศ. 2562-2566) และสูงกว่าปีที่ผ่านมาตั้งแต่ต้นปี ปัจจุบันจำนวนผู้ป่วยยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และคาดว่าจำนวนจะยังคงสูงในช่วงเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน โดยตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม - 29 ตุลาคม 2567 (รูปที่ 2) พบผู้ป่วยโรคสครับไทฟัส จำนวน 7,339 ราย อัตราป่วย 11.30 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต 4 ราย (คิดเป็นอัตราป่วยตาย ร้อยละ 0.05) อัตราส่วนเพศหญิงต่อเพศชาย เท่ากับ 1: 1.3 กลุ่มอายุที่พบผู้ป่วยสูงสุด 3 อันดับแรกคือ กลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไป อัตราป่วย 16.36 ต่อประชากรแสนคน รองลงมาคือ 50-59 ปี (14.36) และ 40-49 ปี (11.67) สัญชาติไทย ร้อยละ 96.85 อาชีพที่พบส่วนใหญ่ ได้แก่ เกษตรกรรม (ร้อยละ 25.91) และรับจ้าง (16.77) จังหวัดที่มีอัตราป่วยต่อประชากรแสนคนสูงสุด 5 อันดับแรกคือ แม่ฮ่องสอน (306.15) รองลงมาคือ ตาก (98.37) ระนอง (85.93) น่าน (85.12) และเชียงราย (70.47) (รูปที่ 3)

ข้อมูลจากโปรแกรมตรวจสอบข่าวการระบาด วันที่ 1 มกราคม - 29 ตุลาคม 2567 มีรายงานผู้ป่วยเสียชีวิตด้วยโรคสครับไทฟัส 4 ราย (นครราชสีมา 2 ราย สุรินทร์และศรีสะเกษ จังหวัดละ 1 ราย) อายุระหว่าง 59-78 ปี อาการสำคัญที่พบ คือ มีไข้สูง ปวดเมื่อยตามร่างกาย ทั้ง 4 รายไม่พบผื่นหรือแผลบวมสีแดงคล้ายบุหรี่จี้ (Eschar) มีประวัติเสี่ยง คือทำงานในสวน มีรายงานการระบาดเป็นกลุ่มก้อน 2 เหตุการณ์ ได้แก่ จังหวัดตาก 1 เหตุการณ์ จำนวนผู้ป่วย 11 ราย มีปัจจัยเสี่ยงจากการอยู่ในพื้นที่ป่า ภูเขาและทำเกษตรพืชไร่ และจังหวัดสงขลา 1 เหตุการณ์ จำนวนผู้ป่วย 4 ราย กิจกรรมที่ทำร่วมกันก่อนมีอาการป่วย คือ ทำสวน (ตัดไม้ยาง)

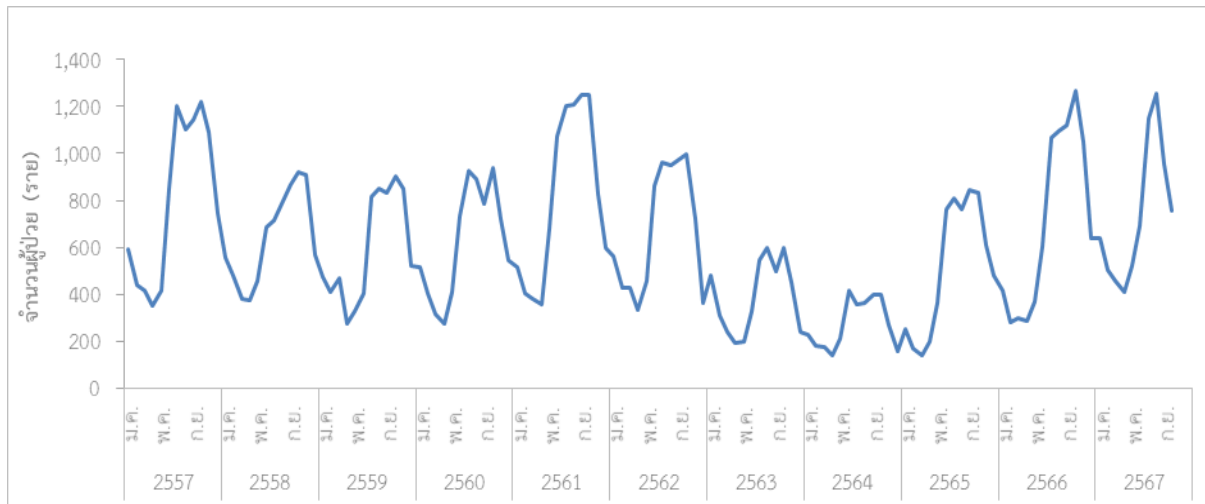
คำแนะนำในการป้องกันโรค

โรคสครับไทฟัส ยังไม่มีวัคซีนป้องกันโรค ดังนั้นการป้องกันความเสี่ยงของการได้รับเชื้อ คือ การเลี่ยงไม่ให้ไรอ่อนกัด ดังนี้

1. หลีกเลี่ยงการเข้าไปในพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดโรคหรือพื้นที่ที่เป็นแหล่งอาศัยของไรอ่อน เช่น ป่าละเมาะ พื้นที่เกษตรใกล้ป่า ทุ่งหญ้า พุ่มไม้ ชายป่าหรือบริเวณต้นไม้ใหญ่ที่แสงแดดส่องไม่ถึง เป็นต้น
2. หากจำเป็นต้องเข้าไปในพื้นที่เสี่ยง พยายามหลีกเลี่ยงการนั่งหรือนอนลงบนพื้นดินหรือหญ้า ไม่ให้ถูกไรอ่อนกัด โดยการสวมใส่เสื้อผ้าให้มิดชิดปกปิดแขนขา และใช้สารไล่แมลงทาหรือฉีดพ่นทั้งบนผิวหนังและเสื้อผ้า
3. เมื่อออกจากพื้นที่เสี่ยง แนะนำให้อาบน้ำทำความสะอาดร่างกายและสระผม สำนวร่างกายตนเองว่ามีผื่น แผล หรือแมลงเกาะตามตัวหรือไม่ และควรนำเสื้อผ้าที่สวมใส่มาซักทำความสะอาดด้วยผงซักฟอก เข้มข้นทันที

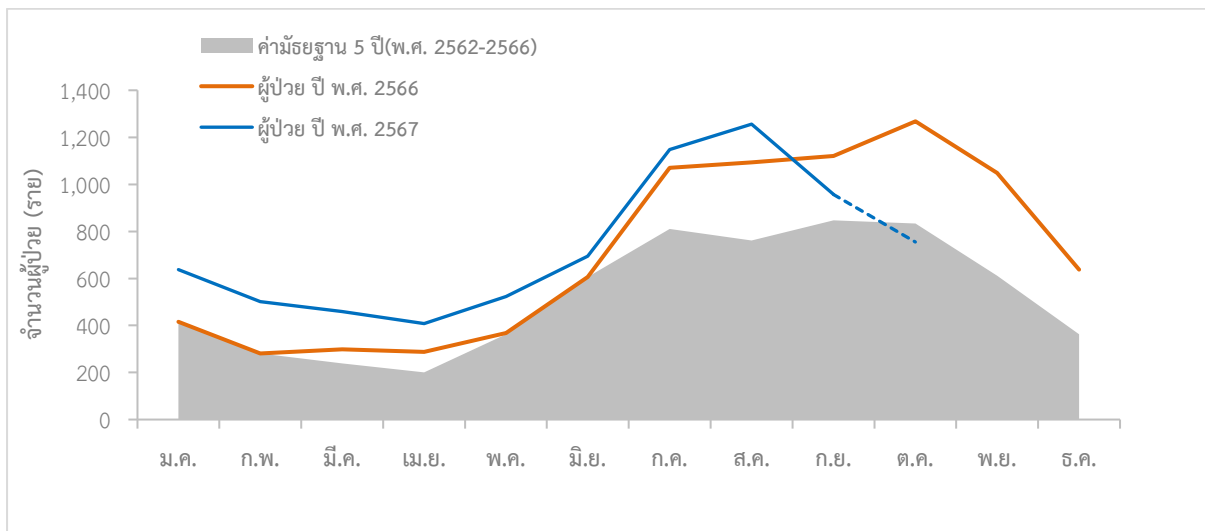
หากมีประวัติเสี่ยง ร่วมกับ มีอาการไข้หรืออาการที่เข้าได้กับโรคสครับไทฟัสข้างต้น ควรรีบไปพบแพทย์ทันที พร้อมแจ้งประวัติเสี่ยงให้ทราบ เนื่องจากโรคสครับไทฟัสสามารถรักษาให้หายได้ด้วยยาปฏิชีวนะ ดังนั้นการได้รับการวินิจฉัยและรักษาที่รวดเร็วจะเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาและลดภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นได้

รูปที่ 1 จำนวนผู้ป่วยโรคสครับไทฟัสของประเทศไทย จำแนกรายเดือนระหว่างปี พ.ศ. 2557 – 29 ตุลาคม 2567

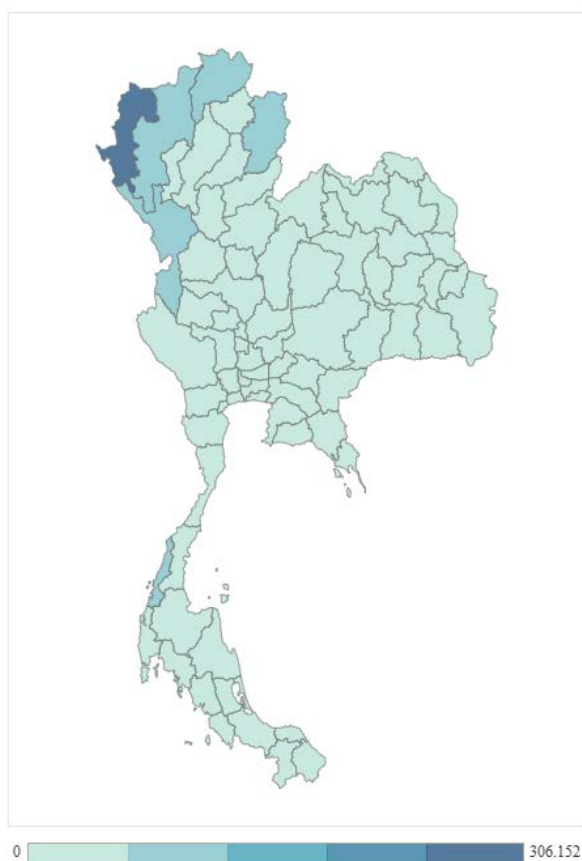

* ข้อมูลจากระบบเฝ้าระวังโรคดิจิทัล (Digital Disease Surveillance: DDS) กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค ณ วันที่ 29 ตุลาคม 2567

รูปที่ 2 จำนวนผู้ป่วยโรคสครับไทฟัส ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม – 29 ตุลาคม 2567 เปรียบเทียบกับค่ามัธยฐาน 5 ปีย้อนหลัง และปีที่ผ่านมา

รูปที่ 3 อัตราป่วยโรคสครับไทฟัสต่อประชากรแสนคน จำแนกรายจังหวัด ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม – 29 ตุลาคม 2567

จังหวัด	ผู้ป่วยโรคสครับไทฟัส (อัตราป่วยต่อแสนประชากร) 10 อันดับ
แม่ฮ่องสอน	738 (306.15)
ตาก	502 (98.37)
ระนอง	152 (85.93)
น่าน	380 (85.12)
เชียงราย	805 (70.47)
เชียงใหม่	1,098 (68.33)
พังงา	149 (62.15)
ร้อยเอ็ด	409 (35.75)
ยโสธร	134 (34.89)
อุตรดิตถ์	70 (30.74)

เรียบเรียงโดย : สุภาภรณ์ จูจันทร์ ชญานิจ มหาสิงห์
กลุ่มพัฒนาระบบเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาโรคติดต่อ กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค